

HRVATSKA

GLOBUS ISTRAŽUJE Zašto je nacrt Statuta nevladine Regionalne komisije za utvrđivanje činjenica o ratnim zločinima na teritoriju bivše SFRJ (REKOM), koja bi trebala proraditi 2011., uznemirio pravne stručnjake, hrvatsku Vladu i Hrvatski helsinški odbor: je li svrha Komisije da pomogne državi ili da joj konkurira

NEVLADINA AKTIVISTICA IZNAD ZAKONA

Privatni Haški sud Vesne Teršelić

Mirotvorka konkurira državi: njena komisija utvrdi

PIŠE JELENA JINDRA • SNIMKE DARKO MIHALIĆ I CROPIX

Regionalna nevladina komisija koja će utvrditi broj poginulih u ratovima na prostoru bivše Jugoslavije i izraditi poimeničan popis svih žrtava, utvrditi činjenice o ratnim zločinima i kažnjavanje njihovih počinitelja, vratiti dostojanstvo žrtvama i njihovim obiteljima, individualizirati krivnju, te razvijati suradnju i uspostavu povjerenja u regiji?

Gana, Gvatemala, Istočni Timor, Južna Afrika, Kanada, Liberija... Hoće li Hrvatska nastaviti taj slijed? Od 1974. u svijetu su osnovane najmanje 22 nevladine službene komisije za istinu i pomirenje, a prva takva komisija u Europi i ujedno prva međudržavna u povijesti

Vesna Teršelić

Treba nam regionalna komisija kao istražno tijelo jer nisu utvrđene činjenice o svim žrtvama rata

je Koalicija za REKOM – Regionalna komisija za utvrđivanje činjenica o ratnim zločinima i teškim kršenjima ljudskih prava na teritoriji nekadašnje SFRJ. Još prije pet godina tu su inicijativu pokrenule potvrđene mirotvorke Nataše Kandić, izvršna direktorica Fonda za humanitarno pravo iz Beograda, i Vesna Teršelić, voditeljica Documente – Centra za suočavanje s prošlošću iz Zagreba. Njihova je teza, naime, da države uključene u ratne sukobe na ovim prostorima – Hrvatska, Srbija, Bosna i Hercegovina, Crna Gora, Kosovo – manipuliraju, zloupotrebljavaju i politiziraju s činjenicama, pogotovo popisima poginulih i nestalih, nadmećući se u viktimizaciji. Stoga traže mehanizam za utvrđivanje jedinstvene, objektivne istine o proteklim ratnim zbivanjima, ali i mehanizam za otkrivanje ratnih zločinaca.

Drže, naime, da suđenja pred Međunarodnim kaznenim sudom u Haagu i domaćim sudovima ne zadovoljavaju potrebu žrtava za pravdom i ne mogu stvoriti dovoljne uvjete za postizanje trajnog mira u regiji. Sve su to manje-više citati iz Preambule Nacrta Statuta Koalicije za REKOM koji je nedavno predstavljen javnosti i ponuđen na raspravu.

Dupliciranje Radna skupina za izradu modela REKOM-a također je regionalna: Vjeran Pavlaković (pravnik, Hrvatska), Tea Gorjanc Prelević (pravica, Crna Gora), Teki Bokshi (pravnik, Kosovo), Nenad Dimitrijević (politolog, Srbija) i Midhat Izmirlija (pravnik, BiH).

Dosad je Koaliciji za REKOM pristupilo oko tisuću nevladinih udruga i pojedinaca s područja bivše Jugoslavije, ona je dobila bezuvjetnu podršku Europske komisije i Europskog parlamenta, a načelno su njezino formiranje već podržali i hrvatska Vlada i hrvatski predsjednik Ivo Josipović, da se zadržimo na domaćem terenu. No, sada kad ona dobiva završne konture i jasne temelje upravo se hrvatski državni službenici i znanstvenici, pa i pravnici pitaju – je li moguće da će Hrvatska dopustiti dupliciranje postojećih institucija, suspenziju svojih zakona, alternativno istraž-

no tijelo s mandatom da i prije suđenja javno iznosi pretpostavke o novim počiniteljima ratnih zločina, komisiju s kojom bi suradnja, i za državu i za pojedinca kojeg bi ona pozvala na saslušanje, bila obavezna?

Je li tu, da budemo još direktniji u prijenosu, riječ o "antiratnom profiterstvu" s obzirom na to da Komisija za REKOM traži mandat i financiranje na pune tri godine s mogućnošću produžetka do 6 mjeseci ili, ipak, o istinskoj potrebi da civilne udruge u zemljama bivše Jugoslavije preuzmu na sebe potragu žrtava ratova i za nestalima i za nikada procesuiranim ratnim zločincima?

Spomenimo da se do danas, među analitičarima, najuspješnijom Komisijom za nacionalno jedinstvo i pomirenje smatra ona u Južnoj Africi u kojoj je radilo oko 300 ljudi, a njezin budžet je iznosio oko 18 milijuna dolara za dvoipolgodisnji mandat. Je li, nastavimo, Koalicija za REKOM kandidatura Nataše Kandić i Vesne Teršelić za Nobelovu nagradu za mir ili realno moguća izvandržavna institucija koja će svojim radom pridonijeti uspostavi trajne tolerancije i mira u regiji?

Sarajevo 2011. "Završna verzija Statuta Koalicije za REKOM trebala bi se usvojiti 5. i 6. veljače 2011. na Forumu u Sarajevu, a prijedlog Nacrta i potpisa podrške bit će predan hrvatskom Saboru i drugim parlamentima i vladama postjugoslavenskih zemalja 1. lipnja 2011. Rasprava je, dakle, otvorena!", kažu nam Vesna Teršelić i Nataša Kandić, koje su ovih dana u Dubrovniku na još jednom međunarodnom skupu o pomirenju.

Pa, krenimo, i to od državnog službenika pukovnika Ivana Grujića koji je već više od desetljeća pročelnik Vladina Ureda za zatočene i nestale. "Republika Hrvatska napravila je najveći iskorak među postjugoslavenskim državama što se tiče evidentiranja žrtava i nestalih. Čemu sve ponavljati? Zašto bi obitelji nestalih posumnjale u sustav koji je već od njih tražio podatke? Mi smo na pravom putu, imamo popise nestalih i poginulih koji su priznati i od međunarodnih komiteta, i od Haškoga suda, pa i od država uključenih u ratne sukobe. Radimo na tome da se oni objave u elektroničkom obliku kako bi svatko mogao u njih intervenirati novom informacijom. Nemam ništa protiv Koalicije za REKOM, ali ta inicijativa mora ostati u okviru poznatih pravnih propisa i prepoznavati što je dosad već napravljeno, i to prihvatiti. Da se pojavila prije deset godina, ta bi komisija imala bolje učinke, ali sada kada je već jako mnogo napravljeno, ona je samo otvaranje novih rana", kaže nam Ivo Grujić napominjući da je već službeno tražio da se popisi nestalih osoba u regiji ujednače i objedine u jedinstven popis. Također, dodaje, da samo želi, podržavajući svaku inicijativu civilnog društva, da ona ne negira postignute rezultate.

Vesna Teršelić kaže da bi se u svom radu REKOM oslanjao upravo na podatke koje su prikupile vladine i znanstvene institucije »

Pukovnik Ivan Grujić

"Mi imamo međunarodno priznate popise nestalih i poginulih. Čemu sve ponavljati?"

Prof. dr. Ivo Banac

"HHO odlučno je protiv REKOM-a. Bio bi ti opasan povratak na kolektivno odlučivanje"

Dr. Ivo Josipović

"Inicijativu treba uobličiti tako da nadležnošću i ovlastima ne konkurira državnim tijelima"

at će tko je ratni zločinac i saslušavati osumnjičene

HRVATSKA PRIVATNI HAŠKI SUD VESNE TERŠELIČ

PRORAČUN Sredstva bi se osigurala iz proračuna međunarodnih institucija Komisija u Južnoj Af

» i organizacije za ljudska prava. "Cijenim dosadašnji rad znanstvenih i vladinih institucija iz Hrvatske i ne dovedim u pitanje rezultate njihova rada, nego bih željela da postane još učinkovitiji. Ni u Hrvatskoj ni u drugim postjugoslavenskim zemljama nije dovršen poimenični popis svih ubijenih u ratu. Nemamo čak ni poimenični popis djece ubijene u ratu. Upravo zato što nisu utvrđene činjenice o svim žrtvama rata, treba nam regionalna komisija kao istražno tijelo u čijem bi završnom izvještaju bio i popis ubijenih i nestalih, popis logora i drugih mjesta zatočenja, popis masovnih grobnica", ističe Vesna Teršelič.

Odvjetnica Jadranka Sloković, braniteljica haških optuženika s golemim stručnim znanjima i praktičnim iskustvima, smatra također da je Koalicija za REKOM sjajna ideja! No, proučivši njezin Nacrt Statuta dodaje da su ipak opasno uklizali u hrvatski pravni sustav. "Poštujem dobru namjeru da se zajednički utvrde ratni zločini i njihovi počinitelji. Jer činjenica je da je puno ratnih zločina ostalo neprocesuirano, a da nam, kako vrijeme odmiče, postaju sve manje bitni. Poruka REKOM-a da je ratni zločin strašan i da će svaki biti kad-tad kažnjen, izuzetno je važna za naša društva! REKOM, uostalom, nije državno tijelo koje ima pravo utvrđivati kaznenu odgovornost. Ali može prikupljati građu, svjedočenja, dokumente i tako pomagati državnim institucijama u njihovom radu, što bi bilo odlično. No, iz njihova Nacrta Statuta vidim da nisu dovoljno oprezni jer u članku 44. uzimaju sebi za pravo utvrditi da je neka osoba počinila ratni zločin. A to mogu samo sudovi. Osjetljiv je i članak u kojem traže od države da im dostavlja i tajne dokumente. Dakle, njihova je inicijativa potrebna ako ne bi bila ispolitizirana. Samo su otišli u svojim zahtjevima malo predaleko!", rekla nam je Jadranka Sloković.

I predsjednik Republike Ivo Josipović podržava REKOM u temeljnom nastojanju da se otkriju i kazne svi zločini te da se da satisfakcija žrtvama zločina, ali također upozorava na određene nejasnoće u predloženom Statutu Komisije.

U razgovorima s predstavnicima REKOM-a predsjednik je istaknuo da inicijativu treba uobličiti tako da nije protivna pravnom sustavu pojedinih država i da nadležnošću i ovlastima ne konkurira državnim tijelima. Najvažnija djelatnost REKOM-a trebala bi biti usmjerenost prema žrtvama zločina i prikupljanju njihovih iskaza koji bi bili podloga državnim tijelima za progon počinitelja zločina i aktivnosti na socijalnoj rehabilitaciji žrtava.

Vesna Teršelič kaže da se o nadležnostima REKOM-a još raspravlja: "Sva su pitanja dobrodošla. Tako se još raspravlja o sada predloženoj formulaciji: 'Komisija ima ovlaštenje da u završnom izvještaju utvrdi da prikupljene činjenice ukazuju na to da je određena osoba

počinila ratni zločin, odnosno teško kršenje ljudskih prava. Takav nalaz nema učinak sudске presude."

Ako se u javnoj raspravi pokaže da nema potpore za ovakvu formulaciju, radna će grupa razmotriti neki drugi oblik davanja dodatnog poticaja za pravosuđno procesuiranje ratnih zločina. REKOM samo može pružiti dodatne informacije i dati dodatni poticaj za procesuiranje ratnih zločina", odgovara Vesna Teršelič.

Ali ono jedino što su u toj inicijativi Koalicije za REKOM neki iščitali, upravo je suprotno - politikanstvo i paralelnu nedržavnu istražnu i sudbenu vlast. Povjesničar prof.dr.sc. Ivo

Nataša Kandić

"Statut Koalicije za REKOM trebao bi se usvojiti 5. i 6. veljače 2011. na Forumu u Sarajevu"

Banac njome je, kaže nam, zgrožen.

"Nacrt Statuta REKOM-a zorno dočarava kako bi svijet izgledao kad bi posebno tankočutne nevladine udruge bile u prilici istraživati povijest i upravljati pravosuđem, dakako komisijski. Nevjerojatna traženja sa strane nekompetentnih aktivista, koji od država sljednica Jugoslavije zapravo traže preuzimanje državnih ingerencija u korist dobrih namjera, nisu ostvariva, pa su zato samo samoreferentno smiješna. No, kad bi Hrvatski sabor doista prihvatio ovakav prijedlog, pa predložio tri osobe po kriteriju 'visokih moralnih kvaliteta' (po čijim standardima?) 'posvećene tolerantnom dijalogu i konstruktivnom rješavanju sporova',

U članku 44. uzimaju sebi za pravo utvrditi da je neka osoba počinila ratni zločin, a to mogu samo sudovi

PREUZIMANJE OVLASTI

ali bez pravnih ili drugih stručnih kvalifikacija, da pretresaju i zaključče što se ovdje događalo u ratnim sukobima 1990-ih i tko bi za to morao odgovarati, pa još predao izbor Selekcijском odboru u kojemu REKOM (dakle, Nataša Kandić), uz ministra pravosuđa, vodi glavnu riječ, radilo bi se o opasnom povratku na kolektivno odlučivanje iz vremena Jugoslavije. No, ništa od ovog nije ni potrebno. Hrvatski helsinški odbor, koji je odlučno protiv REKOM-a (uz Helsinški odbor za ljudska prava u Srbiji i sarajevsko Istraživačko-dokumentacioni centar), obavio je popis civilnih žrtava nakon Oluje još sredinom 1990-ih, dok je Hrvatski memorijal-

Dr. sc. Ante Nazon

"Posebno mi smeta što REKOM izbjegava imenovati agresora"

no-dokumentacijski centar popisao poginule na okupiranom teritoriju Hrvatske. Kad smo u HHO-u 1995. otkrivali masovne grobnice, osobe vezane uz REKOM nisu bile ni na obzoru", naglašava Banac.

I dr.sc. Davor Marjan, povjesničar koji u Hrvatskom institutu za povijest radi na projektu "Stvaranje Republike Hrvatske i Domovinski rat 1991.-1995.-1998.", a i osobno je sudjelovao u prvim raspravama o Koaliciji za REKOM, drži da je ona nepotrebna:

"Hrvatske institucije rade svoj posao i ne trebamo se bojati da će netko ostati neprocesuiran za zlo počinjeno u ratu. Ne trebaju nam inicijative koje se stavljaju iznad institucija države, inicijative koje se iz tko zna kojih pobuda financiraju izvana i koje, bar u Hrvatskoj, zastupaju osobe koje tvrde da Hrvatsku treba deustažirati. Previše je ovdje ideologije i osobnih interesa koji se pokrivaju navodnom brigom za 'zdravlje društva'", jasan je povjesničar Marijan.

Dr. sc. Ante Nazon, ravnatelj Hrvatskog memorijalno-dokumentacijskog centra Domovinskog rata, još je iscrpniji u protivljenju Koaliciji za REKOM.

una postjugoslavenskih zemalja i od rici, npr., za 2 i pol godine dobila je 18 mil. dolara

"Da suradnji sa znanstvenim ustanovama i nevladinim udrugama iz susjednih država, ali ne zahtjevu nevladinih udruga da se osnuje neka međunarodna (regionalna), zapravo 'nadržavna' ustanova, koja bi bila 'nadređena' postojećim znanstvenim i ostalim ustanovama u Hrvatskoj, s namjerom da nam se nametne 'službena' - regionalna interpretacija povijesti! Konkretno, ne podržavam osnivanje te Regionalne komisije i nastojanje nevladinih udruga da se nametnu kao glavni, ako ne i jedini, autoritet, da ne kažem 'arbitar', za 'utvrđivanje činjenica o žrtvama i zločinima u ratovima na prostoru bivše Jugoslavije', odnosno kao

ravam da više od 1900 obitelji iz Hrvatske i više od 15.000 obitelji iz ostalih zemalja bivše Jugoslavije još traga za svojim najmilijima i treba dodatne podatke. REKOM je zamišljen kao dopuna rada pravosudnih i znanstvenih institucija usmjeren na utvrđivanje činjenica o svim žrtvama rata od 1991. do 2001. Činjenice o svim žrtvama su potrebne svima. Nije li u interesu hrvatskih institucija pružiti sve raspoložive podatke kako bi se utvrdile sve činjenice?", pita se Vesna Teršelič.

Ali i Nazor odgovara: "Predlagači REKOM-a namjeravaju izvršiti pritisak na vlade država u regiji da prihvate REKOM kao službenu ko-

žele dobiti velike ovlasti od 'uvida u svu tajnu dokumentaciju' (!?) do nametanja obveze da je 'svaka osoba kojoj Komisija uputi poziv dužna dati izjavu Komisiji' (čl. 15, stavak 2). Zanimljivi zahtjevi s obzirom na to da je riječ o nevladinim udrugama koje svoj rad organiziraju 'u okviru civilnog društva'. Jednako tako, među kriterijima 'za izbor članova i članica Komisije' koji su navedeni u 'Nacrtu statuta Koalicije za REKOM' navode se moralni i psihofizički kriteriji, što su prilično rastezljivi pojmovi. Tko su ti 'sveti' koji će ocjenjivati nečiju moralnost - ili možda podobnost!?", pita se Ante Nazor.

S njime se, međutim, ne slaže pukovnik u miru, hrvatski branitelj Veljko Vičević, koji je u ratu bio zapovjednik upravo postrojbe u kojoj je bio i Ante Nazor. Sada je "na drugoj strani" - koordinator radne grupe za branitelje Koalicije za REKOM Hrvatska: "Nazor se boji da ćemo mu mi kruh uzeti i mislim da griješi jer mi ne dovodimo u pitanje rad državnih institucija. Zašto ne bi postojale dvije srodne, državna i civilna, organizacije koje rade na istom cilju? Mi još tragamo za nestalima i kada bismo otkrili sudbine njih samo 20-ak naša inicijativa bi imala smisla. Od braniteljskih udruga koje djeluju na državnom nivou još ni jedna nije pristupila Koaliciji za REKOM. Ima, međutim, nekih stradalničkih udruga iz Vukovara koje su članice naše Koalicije. Ali, Udruga veterana dragovoljaca Domovinskog rata čiji je predsjednik Đuro Dečak kao stalni promatrač već godinama sudjeluje u radu Koalicije. Lani su napravili i projekt koji financira naše Ministarstvo branitelja s ciljem da približe ideju REKOM-a braniteljskim udrugama. Koalicija za REKOM Hrvatske, naime, jedina je u regiji omogućila da u njezinu radu ravnopravno sudjeluju i ratni veterani. Prije nepunih godinu dana osnovana je i Radna skupina za branitelje. Oni su vrlo fokusirani, daju mnoštvo prijedloga i sada je na raspravi Nacrt Statuta Koalicije za REKOM koji je već pretrpio oštre kritike", kaže nam Vičević koji će, ipak, priznati da je skeptičan prema finalizaciji Koalicije za REKOM jer Srbija još ne priznaje Kosovo, a u njoj bi trebali biti partneri. No, Vičević bi bio zadovoljan da se takva komisija oformi i samo u Hrvatskoj.

"Previše je činjenica koje još nisu utvrđene. Istražno tijelo s više stotina istražitelja bi sigurno moglo rasvijetliti neka od bolnih otvorenih pitanja. Mislim da bi se ta vrsta investicije u smanjivanje tereta prošlosti i izgradnju održivog mira isplatila, a potrebna bi se sredstva dijelom osigurala iz proračuna postjugoslavenskih zemalja, a dijelom od međunarodnih institucija, kao što je to bio slučaj kod financiranja rada drugih komisija za istinu", zaključuje Vesna Teršelič u ime inicijative za Koaliciju za REKOM. Da nadopunimo slijed, Salomonski otoci, Paragvaj, Maroko, Sijera Leone... Hrvatska?

Dr. sc. Davor Marjan

"Ne trebaju nam inicijative koje se stavljaju iznad institucija države"

'službeno tijelo' koje će, citiram, 'ustanoviti i javno iznijeti činjenice o svemu (!) što se dogodilo u neposrednoj prošlosti' (završen citat), danas samostalnih država (među kojima je i Hrvatska). Jer to je posao koji korektno mogu odraditi samo povjesničari i ostali znanstvenici", kaže nam Nazor kojemu posebno smeta što, po njemu, Komisija za REKOM izbjegava imenovati agresora.

No, Vesna Teršelič to opovrgava: "Ne izbjegavam to pitanje, jer je jasno da je Vukovar granatirala JNA i poznato je koje su vojne i paravojne jedinice djelovale u drugim mjestima, a poznata je i odgovornost Slobodana Miloševića. Neću ni utvrđivati povijesne činjenice. Samo se skupa s više od 950 članova i članica Koalicije za REKOM zalažem za osnivanje nezavisnog istražnog tijela čiji bi članovi i članice biti nominirani na javnom natječaju kako bi koristeći usuglašenu metodologiju proveli dodatna istraživanja", tvrdi Vesna Teršelič.

Napominje također da ne vidi kako bi inicijativa civilnog društva mogla nešto nametnuti suverenim državama: "Gotovo 20 godina nakon početka ratova jasno je da pravosuđe neće moći procesuirati sve zločine. Upozo-

Jadranka Sloković

"U Nacrtu Statuta REKOM je opasno uklizao u hrvatski pravni sustav"

misiju koja će utvrđivati činjenice o žrtvama i zločinima u ratovima na prostoru bivše Jugoslavije. A što mi radimo da danas? Pa mi u svojoj bazi podataka imamo više od 5100 imena poginulih na okupiranom području RH (uglavnom osobe srpske narodnosti), a oni tvrde da hrvatska država nije ništa poduzela da se sazna broj poginulih građana srpske narodnosti. Nije važan regionalni, nego znanstveni pristup, jer su, nadam se, prošla vremena osnivanja komisija, čiji su zaključci postajali službeni ili 'zvanični' - kako se u tekstu REKOM-a navodi, na uštrb znanstveno utemeljenih činjenica."

I Nacrt Statuta Koalicije za REKOM Nazor smatra uvredljivim: "Autori Statuta REKOM-a

**Više od 1900 obitelji iz
 Hrvatske i više od 15
 tisuća iz zemalja bivše
 SFRJ još traga za svo-
 jim nestalima**

TRAŽENJE INFORMACIJA